

Etten, 18 juni 2015

Raad van State, Afd. Bestuursrechtspraak, 's-Gravenhage

i.a.a. Ministerie van Economische Zaken

t.a.v. de directie WJZ

D passage 2

Postbus 20401

2500EK 's-Gravenhage

Beroep van Stichting Behoud Kemnade en Waalse Water en Stichting Leven met de Aarde **tegen** de aanleg Van de 380KV-leiding en de antwoorden op de opmerkingen nr 53 in de zienswijzen Nota van Beantwoording Zienswijzen Inpassingsplan DW380 versie 15 april 2015

Geachte medewerker,

Algemeen:

1. Het betreft versie 15 april. Zijn er nog andere versies? Als die afwijken en niet beschikbaar waren, stellen wij dat deze identiek dienen te worden gezien als in de strekking van onze zienswijze: uw nota bevat geen bewezen nut en noodzaak in de nieuwe economische orde.
2. St. Leven met de Aarde moet zijn: St. Leven met de Aarde en St. Behoud Kemnade en Waalse Water. De doelstellingen van laatstgenoemde stichting zijn breder omschreven en daarom dient deze stichting ook met name te worden genoemd.
3. Belangrijke voorliggende vragen zijn niet gesteld: Wat is de plaats van de mens in de natuur? In wat voor maatschappij willen wij leven? Hoe wordt recht gedaan aan de integriteit van alle leven? Zijn er wegen om elkaar daarop aan te spreken?

Uw onderwerpen:

1. a: geen aandacht wordt besteed aan het veranderende beeld op energie en economie in de doelstelling energie te besparen en meer lokaal te gaan opwekken en verbruiken. Geen aandacht wordt besteed aan andere mogelijkheden tot energiezekerheid te komen, zoals het toepassen van GPX en een groter beroep op de wijsheid en welwillendheid van de gebruikers. Geen aandacht is er voor de noodzaak voor onze kinderen tot een totaal ander systeem te komen, waarbij geen vuile energie wordt verhandeld door welk net dan ook. Het is de macht, de positie op de energiemarkt, die leidend is in plaats van het welzijn van de gemeenschap. Wij maken daartegen ernstig bezwaar. Uw antwoord is geen respons op onze zienswijze. Energie is een noodzakelijk voorwaarde voor het functioneren van de economie. Dat is waar, maar welke economie bedoelt men daarmee? Het handelen in energie zou daarvan geen deel moeten uitmaken. Het plan toont niet aan waarom voor punt 1, 2 en 3 dit project noodzakelijk is. Voor alle drie punten geldt: ze zijn haalbaar zonder extra 380 KV verbinding. Dit is door ons in de eerste zienswijze aangegeven. Nederland moet geen exporteur van elektriciteit zijn. " profiteren " van lage Duitse energieprijzen. Andere waarden dan geld zijn belangrijker in de nieuwe economie. Meer samenwerken in Europa om een optimale energetische situatie te na te streven is meer dan nodig, op basis van gelijkwaardigheid. De toelichting van de

Nederlandse regering is niet conform de doelstelling van duurzame ontwikkeling. Alle netten zijn al geschikt voor tweerichtingsverkeer. Daarvoor is dan ook geen nieuwe 380 KV nodig. Voorbij wordt gegaan aan het feit dat er al minstens 3 gerealiseerde verbindingen van deze capaciteit zijn, naast vele kleinere. De weergave van de zienswijzen in de Nota van Beantwoording is zeer summier, waardoor onvoldoende antwoord is gegeven. In het antwoord van Tennet wordt steeds herhaald wat er al in 1^e fase was gezegd, een herhaling van een niet acceptabele visie. Zo is de stelling (onderdeel van uw visie): "een sterk 380 KV-net" als onderdeel van uw filosofie een nietszeggend element, want het 380 KV-net is al sterk. Hoe sterk dient het te zijn en waarom? Hoe meet u dat en in wiens belang? Dat geeft u nergens aan. De huidige uitwisselingscapaciteit is meer dan voldoende, gezien de opdracht energie te besparen.

De minister heeft de plicht het algemeen belang te dienen. Uit de beantwoording blijkt niet dat daar sprake van is. Eerder dient de visie en beantwoording het belang van een ouderwetse, eenzijdige economie. Voor grote projecten in gang worden gezet moet worden bezien of de regelgeving, wetgeving en het eerder vastgelegde nog wel strookt met de eisen die de tijd stelt en het voortschrijdend inzicht omtrent de plaats van de mens in het geheel.

b: De zienswijze zoals verwoord in de Nota klopt niet met het door ons geschrevene. Uw verwoording is te kort door de bocht. Wij hebben geformuleerd, althans bedoeld, dat de aanleg de ontplooiing van duurzame energie niet stimuleert. Bij de beantwoording wordt weer gemeld dat de nieuwe verbinding bijdraagt aan integratie. De fijnafstemming moet echter op kleinere schaal geschieden, niet met het oogmerk meer handel te faciliteren, maar met het doel te komen tot verminderd energieverbruik en veel bewuster omgaan met energie.

De minister zou actiever instrumenten die ons daarbij kunnen helpen moeten onderzoeken en inzetten, in plaats van alles overlaten aan de zogenaamde vrije markt. Daartoe heeft het ministerie informatie ontvangen over het digitaal duiden van energie en het waterdicht verbinden van bronnen met verbruikers. Omdat dit soort ontwikkeling en mogelijkheden niet in het belang is van de gevestigde orde, die nog is gericht op zoveel mogelijk energie verkopen en verhandelen, komen zonder actieve houding van de minister en de regering deze innovaties niet of slecht met moeite in de marge van de grond. Niet voor niets heeft Urgenda een beroep in gesteld over de nalatigheid van onze overheid.

c: Er is geen onderbouwing met cijfers die alle aspecten weergeven. We zien bijvoorbeeld nu al aanvragen heel veel groen te vernietigen. Daarover zijn nauwelijks cijfers meegenomen. Men schrijft: "... zo weinig mogelijk kappen." Dit is niet waar. De aangegeven stukken bos en de te kappen bomen zijn zeer omvangrijk en groot in aantal (zoals door ons in de eerste zienswijze aangegeven) en er is dus geen sprake van behoedzaam beleid.

e: Ook de noodzaak van aanleg voor korte termijn is niet aangetoond. Het antwoord op dit onderdeel van onze zienswijze is volkomen ongeloofwaardig. Waar zijn de berekeningen van een net dat in compartimenten en met opslag wordt gestabiliseerd? Iets kan wel beschreven zijn in paragraaf 1, 2, 4, maar die beschrijving toont de noodzaak niet aan en is dus volkomen irrelevant. De energie uitwisseling tussen landen is nu reeds mogelijk en praktijk, omdat de netten al gekoppeld zijn. Waarom nog meer 380KV? Waar halen we zoveel totaalcapaciteit vandaan zonder veel meer energie op te wekken? De Nederlandse economie zal minder energieafhankelijk moeten worden. Dat is echte innovatie. Dit

geldt zowel voor de landbouw, als voor de industrie, als voor verkeer en vervoer. De vraag naar energie moet kleiner worden, niet groter. Het netconcept dat ter grondslag ligt is een onjuist concept. Waarom moeten we meer profiteren van een systeem dat ten koste gaat van klimaat en duurzaamheid? Hoeveel energie kost het de bomen te kappen, de palen te plaatsen? Is dat wel berekend?

Grote hoeveelheden energie moeten niet op zo grote schaal op een zo dicht net getransporteerd worden. De 150KV voldoet regionaal en lokaal prima. Nu zegt u dat de smart grids helpen het grote net "stabiel" te houden. Wat bedoelt u daarmee? Is het grote net niet handig op regionaal en lokaal niveau? Is het systeem van smart grids een concurrent van een 380KV-net? Of zijn er andere doelen waarbij een smart grid nuttig is, zoals veiligheid? Met andere woorden: met de relatie tussen 380KV-net en smart grids verantwoordt u op geen enkele wijze de noodzaak van een nog krachtiger 380KV-net.

f: in de visie van Tennet wordt meerdere keren verwoord dat het gaat om het transport van grote hoeveelheden energie. Het moet er hier wel om gaan de handel in energie te faciliteren, niet om welzijn en duurzaamheid te realiseren. Weer wordt de taak van Tennet gemeld. Als dit klopt, waarom laat Tennet zich voor dit karretje spannen, waarom doet zij wat haar gezegd wordt?

In punt 1 wordt gesproken over het ontwikkelen van één noordwest Europese elektriciteitsmarkt. Dat is dus een markt waarop gehandeld wordt. Dat is dus ook een op winst gericht marktdenken in plaats van een denken aan het algemeen belang. Bovendien: het Nederlandse elektriciteitssysteem is al betrouwbaar. Gezien de voorbeelden van utiliteitsfuncties die aan de markt zijn overgelaten, zal die betrouwbaarheid bij marktdenken niet toenemen. Voor uw project geldt ook: als het kalf verdronken is, ...

De duurzame energie kan nu al op het net, zeker als de vieze grijze stroom wordt afgeschaffd/uitgefaseerd. Dat kan beter als bronnen waterdicht en eenduidig zijn te koppelen aan verbruikers, zodat een waarheidsgetrouwe keuze mogelijk is, maar ook een reële prijs kan worden berekend voor die specifieke schone energie. We moeten af van "met ongeveer verdienen je meer". Mensen die verantwoordelijkheid willen dragen zijn gebaat bij zorgvuldigheid, ook in de prijsvoering. Daar komt bij dat de schade door fossiele brandstoffen niet wordt meegerekend in de prijs. Ook niet als er een goed werkende CO2 markt wordt ingericht. Dan zijn de gezondheidsaspecten nog niet meegerekend, en ook niet de onderbetaling van arbeiders. De Autoriteit Consument en Markt heeft deze voldoende integrale kennis, autoriteit en macht om werkelijk haar werk in rechtvaardigheid goed te kunnen doen?

Ook de oude 150KV leiding kan interconnectie faciliteren om fluctuaties te voorkomen, bovendien zou men de toevoer van energie kunnen regelen door bronnen flexibel te maken.

De effecten op de leefomgeving zijn niet betrokken. Er worden veel bomen en bosjes opgeofferd, maar niet duidelijk is hoe en waar compensatie plaatsvindt en of die een realistische compensatie oplevert. Men geeft geen waarde aan voor de op te offeren natuur en gaat er onterecht van uit dat de vervangende bomen en struiken een even grote natuurwaarde hebben. Het is een waanidee dat je natuur kunt compenseren. Bovendien zal de waarde qua CO-2 opvang 10 tot 30 jaar duren voor die misschien te vergelijken is met de waarde van de te kappen bomen en struiken. Voor die periode moeten we kennelijk het verlies aan natuur maar voor lief nemen en het belang van die natuur maar even vergeten. Daartegen tekenen wij bezwaar aan en gaan wij in beroep.

g: Het gaat dus toch om het bedienen van de markt. Toont u aan dat er op dit moment geen veiligheid is? Dit welles-nietes spel loopt op niets uit. Het doel zou zijn: de interconnectie te vergroten. Wat jammer dat er in Nederland zo weinig duurzame energie wordt opgewekt. De Duitse zon dring beter door. We zijn scheef bezig.

J: U valt steeds terug op toelichtingen die niet voldoen. Het is een schande dat die prijsverschillen bestaan. Ieder mens heeft recht op energie en het solidariteitsprincipe zou er voor moeten zorgen dat de lasten gelijkwaardig worden gedeeld.

Paragraaf 1.3.1 is wel erg belangrijk. De fluctuaties kunnen worden voorkomen door tijdelijk zonnepanelen of windmolens stil te zetten of af te koppelen van het grote net. Dat is een kwestie van techniek en het toepassen van slimme meters. Hoofddoel: de vieze grijze stroom uitfaseren. Daarbij is een veel lagere piekbelasting na te streven, tot op de helft van de nu bestaande. Pas dan krijg je energiebesparing en een klimaatneutrale samenleving. De ongelijke weersomstandigheden zijn niet onoverkomelijk. Er is al een netverbinding en een balans. Hoe wordt de piekbelasting omlaag gebracht?

I: Natuurlijk bevestigt KCD 213 nut en noodzaak. Tennet heeft dat zelf geschreven, of opdracht voor gegeven en ook hier geldt: wiens brood men eet, diens woord men spreekt.

m: Ook 53 heeft een opmerking gemaakt over de vermeende toenemende vraag naar energie. U hebt die niet geplaatst.

De ontwikkeling van grote projecten is veelal gestoeld op op "wensscenario's". Daardoor konden Betuwelijn, 2^e Maasvlakte en HSL (volkomen nutteloos als er niet minder vliegtuigen gaan vliegen, blauwe stad) worden gerealiseerd. Het wensscenario nu is dat we allemaal meer energie gaan verbruiken in plaats van minder. Dit komt omdat men het verschil niet ziet tussen mensenrechten en soevereine mensenrechten.

n: Alles wordt goed beschreven in documenten en wetten. Het klopt dus dat onze wetten zomaar een verdubbeling toestaan, onnodig en ten koste van .... ?

o: Er is geen voedende bron in de buurt van dit deel van de zgn. "sterke ring". Dit deel van de sterke ring kan dus worden gemist. Het is een verkeerde ontwikkeling en gaat ook in tegen het algemeen maatschappelijk inzicht dat grote energietransporten nodig zouden zijn over grote afstand tussen de verbruikerscentra en de locaties waar de stroom wordt opgewekt en dat deze afstand steeds groter wordt. (behalve als het gaat om gelijkstroom uit zeer zonnige gebieden, daar wordt nog studie naar gedaan) We bouwen energie-neutrale huizen, zodat op den duur voor deze functie totaal geen energietransport meer nodig is. Nogmaals, u geeft geen goed onderbouwde berekeningen. De sterke 380KV verbinding is niet nodig. Wij hebben al een vermaasd landelijk hoogspanningsnetwerk. Wij gaan niet akkoord met de conclusie bij hoofdstuk 1. Alles wat wij bij fase 1 en 2 hebben gemeld, blijft onverkort geldig.

2a: Bij het zogenaamd integraal afwegen van de verschillende belangen zijn geen criteria geformuleerd, die passen bij die belangen. Zo kunt u altijd zeggen dat u dit doet zonder dat er werkelijk een belang op juiste wijze wordt gediend. Hoe kunt u spreken over "een optimaal tracé", waar we zien dat dit tracé steeds over bosjes, bomenrijen en natuur loopt en minder over open boerenland? Hoe weegt u belangen? Hoe kunt u zeggen dat het belang van de lijn groter is dan dat van de

bomen? Met andere woorden: uw keuze is slechts gebaseerd op het waanidee dat dit nodig zou zijn, en gebaseerd op verkeerde wensscenario's.

h: "De belangen van de indieners zijn betrokken bij de besluitvorming", met dien verstande dat maar één belang de doorslag gaf: de handel in energie om de Nederlandse staatskas te spekken. Dat dit ten koste gaat van het verduurzamingsproces ziet men niet of wil men niet zien. "Nederland krijgt nieuwe energie" vraagt een totaal andere mindset.

Het balanceren kan in de huidige situatie ook. Bij alle beslissingen zou men energetisch moeten denken en doen. Zo min mogelijk verspillen, lokaal opwekken en gebruiken.

Het feit dat onderzoek heeft plaatsgevonden betekent nog niet dat er iets mee gedaan is. Met een dikke portemonnee gaan mensen met principes door de knieën. Meent u werkelijk, dat als er maar een MER is, het plan altijd goed is? Is de MER in dit geval geen hulpmiddel bij het beslissen? Nogmaals, wij zien niet hoe en waar gecompenseerd wordt of hoe en waar de gezondheidseffecten worden gemonitord. Hoe weet de bevolking dat de verantwoordelijke ministers kundig genoeg zijn en zich niet verkeerd laten voorlichten door het systeem dat tot nu toe ten dienste staat van een kleine groep belanghebbenden, die op "groei" zijn gericht?

k: geeft geen antwoord op de vraag op grond waarvan de ministers het bevoegd gezag zijn.

s: Wat zijn de wettelijke afwegingskaders op grond waarvan wordt besloten? Is er geen integrale afweging om de wetten zo te maken dat zij algemeen belang dienen? Vgl het proces van Urgenda tegen de staat. Mag worden geconcludeerd dat wetten net worstjes zijn en je maar beter niet kunt weten hoe ze tot stand komen?

4 e: Tennet acht meer dan 20 km ondergronds niet verantwoord, maar er wordt juist gevraagd om meer onderzoek. Er is ten slotte ook in de techniek voortschrijdend inzicht.

Als iets niet kan, kan het niet. Waarom altijd maar doordrijven? Welke krachten zijn hier aan het werk? Welke criteria heersen op het ministerie? Wat is het verschil tussen mensenrechten en soevereine mensenrechten?

5 a: Bij het antwoord staat: Uit de MER en het Inpassingsplan blijkt ..... Dit is een kip-ei verhaal. Laat de MER hier maar weg. Het inpassingsplan is gemaakt om de verbinding mogelijk te maken, niet om met het milieu rekening te houden. Wederom: wat niet kan, kan niet. Op veel plaatsen zal energie gratis beschikbaar komen en koppelen mensen van het net af.

In werkelijkheid wordt de bestaande verbinding weinig gecombineerd, maar wordt voornamelijk een heel nieuw tracé gekozen. Natura 2000 gebieden zijn niet belangrijker dan gewone landbouwgebieden of plaatsen waar mensen wonen. Toch wordt dit onderscheid gemaakt. De hoge straling (met name de wisselingen, voor mensen die vaak moeten passeren) is gevaarlijk, ook voor koeien. Kennelijk moet de interconnectie op zo kort mogelijke termijn worden gerealiseerd. Die haast is niet nodig en noodzaak niet aangetoond.

e: Mogen wij concluderen dat de lijn bij Boxmeer ook overbodig is?

m: SEV III heeft bepaald dat de verbinding er moet komen. Er is geen verder democratisch proces geweest. De MER is hulpmiddel voor het beste tracé. Wij tekenen bezwaar aan tegen het gemak een SEV III wordt ingezet bij een planologische kernbeslissing. Ter vergelijking: de reconstructiewet was ook een planologische kernbeslissing. De reconstructie is mislukt en de wet is opgeheven. Het

is niet ondenkbeeldig dat zo iets ook in de energiewereld gaat gebeuren. De criteria zijn niet helder en ook niet democratisch tot stand gekomen in de uitvoerende politiek. Wij vragen om de criteria op grond waarvan tot dit project is besloten.

6 f: wanneer 150 en 380 worden gecombineerd tot Ulft in een nieuw tracé is in principe geen voordeel te verwachten boven een ander tracé. Niet duidelijk wordt gemaakt dat door de uitvoering van deze plannen geen soorten in dit gebied verloren zullen gaan.

Algemeen: Er zijn veel mensen geschaad in hun persoonlijk belang: gezondheid. Voorstellen van direct belanghebbenden om te verbeteren worden afgewezen. Dit illustreert de hooghartigheid van het instituut.

7 a: U schrijft dat er geen relatie is aangetoond ten opzichte van allerlei ziektes. Echter: in onze regio komen wel degelijk heel veel gevallen van ziekten voor in de invloedssfeer van de bestaande 150KV. U hebt niet aangetoond dat deze gevoeligheid bij 380 KV vermindert.

7 c: Ook zwangeren, ouderen en alle vrouwen zouden onder deze vorm van voorzorgbeleid moeten vallen. Als u onderzoek doet in de regio van de 150KV tussen Doetinchem en Wesel, dan zult u veel vreemde gevallen van leukemie zien, ook met lethale gevolgen. Meer moeite moet worden gedaan om de exacte cijfers overal te achterhalen.

p: voor zover wij weten hebben we ook gewezen op fijnstof.(was wel de bedoeling)

9 d: De schade vergoeden: Aanleggen van systemen met extreem hoge elektromagnetische kracht, terwijl deze in feite niet nodig zijn, heeft onevenredig veel schade en leed tot gevolg. Het voorzorgprincipe moet gelden voor alle kwetsbare groepen, niet alleen kinderen en erkenning van economisch geleden schade.

11 c: U spreekt van goede inpassing en nieuwe beplanting. De palen zijn zo hoog dat er nooit takken zo hoog kunnen komen. Waarom laat u dan niet alle bomen staan? Er is werkelijk sprake van kaalslag. De praktijk leert dat u niet uitvoert wat er staat: "Er wordt naar gestreefd niet meer bomen te kappen en te snoeien dan hoogst noodzakelijk is." Wij hebben alleen kap- en rooivergunningen gezien. Hoe zit dat met de snoei? Waar is die verantwoording beschreven?

13 a: U verwijst naar de algemene inleiding op dit thema. Onze zienswijze en beantwoording op dit thema zijn van even groot gewicht als alle andere zienswijzen, met name over het Waalse Water en de andere plekken die worden beschreven. Er is te weinig onderzoek gedaan om de effecten van alle veranderingen in combinatie met andere factoren te kunnen beoordelen. Vele organismen hebben een zeer grote gevoeligheid. Daar is weer geen onderzoek naar gedaan. U beweert in antwoord 13b dat negatieve effecten op de Natura 2000 gebieden zijn uitgesloten. U weet dat helemaal niet. U geeft ook geen criteria voor "significante negatieve effecten". U geeft ook niet aan wie die criteria bepaalt. U mag dit dus helemaal niet stellen.

13 e: Welke mitigerende maatregelen treft u om vogelsterfte te voorkomen? Het antwoord op zienswijze 18d toont aan dat u niet zo min mogelijk bomen kapt. Bovendien blijkt daaruit dat u totaal geen rekening kunt houden met het gevoel dat u hebt voor ecologie en biodiversiteit, het functioneren van het natuurlijk systeem.

Alles is nodig om transitie voor een houdbare toekomst te maken: Eén aspect is de maatschappelijke verandering door inzet van internet: zie het boek van Jeremy Rifkin: "De derde industriële revolutie". De aanleg van de 380 KV draagt niet bij aan deze paradigmashift die nodig is.

Deze opmerkingen mogen duidelijk maken dat de voorgestelde aanleg van de 380KV leiding Doetinchem-Wesel onherstelbare schade tot gevolg heeft, duurzame ontwikkeling in de energiewereld niet bevordert, maar deze in de weg staat, dat de noodzaak van deze leiding niet aangetoond is en dat niet aangetoond is dat de compensatieplannen schade aan natuur kunnen vergoeden, te weinig bekend is over de gevolgen voor gezondheid van mens, plant en dier, vooral in combinatie met andere milieufactoren. Derhalve gaan wij tegen de aanleg in beroep.

Namens de Stichting Behoud Kemnade en Waalse Water,
en de Stichting Leven met de Aarde,

Piet Sevenhuijsen, voorzitter St LmdA
Lies Visscher, secretaris LmdA, voorzitter St Behoud Kemnade en Waalse Water
Bart Visscher, lid

p/a Warmseweg 22-24
7075 EL Etten
tel 0315-341052